Anul III Nr. 3 şi 4 — 5 LEI EXEMPLARUL — Mart—April 1934

CUGET MOLDOVENESC

Foaie lunară a Societăţii Culturale Naţionale „GEORGE ENESCU", Bălţi Str. Ion Creangă Nr. 11

Director: MARC VĂLUŢĂ — Primredactor: PETRU STATI — Administrator: MIHAIL HORN

OMAGIU
PROF. LELIA BUZENCHI.

Sunt fiinţe la a căror evocare te simţi odihnit ca într'o oază în deşertul lumii. Profesoara Lelia Buzenchi era o asemenea făptură: reprezenta în cel mai înalt grad noţiunea de om. Incununarea şi recunoaşterea a primit-o atunci când s'a dublat cu calitatea de educatoare, de răspânditoare a ştiinţei.

Zorile învăţământului românesc din Basarabia, a găsit-o în acest colţ de ţară. A simţit chemarea imperioasă de a-şi închina ce avea mai ales, mai bun şi mai frumos în viaţa ei, făuririi sufletului generaţiei noui, românești. Ea pe care soarta binevoitoare o lipsise de preocuparea materială a zilei de mâne, n'a stat la îndoială să primească martiriul apostolatului voluntar, înfruntând enormele greutăţi ale începuturilor ce se porneau în acele timpuri nesigure, mai mult cu entuziasm decât cu puteri reale. Aducea cu sine o minte înţeleaptă, un suflet iubitor de frumos şi de bine, o noblețe de simţire cum rar se poate întâlni.

Din comorile ei de cugetare şi năzuinţă n'a făcut niciodată prilej de egoistă bucurie, ci şi-a risipit aurul conştiinţei ei luminoase, cu profuziune. Se identificase până acolo cu copiii ce fuseseră încredinţaţi iubirii ei de mamă adevărată, încât trăia mai cu seamă prin şcoală şi pentru şcoală. Cine ştie să vadă şi dincolo de umbra zidurilor ce ascund această oropsită instituţie, îşi dă seama ce înseamnă chinul tantalic al acelor cari îşi dăruesc ultima fărâmă de energie, pentru a modela un viitor mai bun neamului. Este o condiţie inexorabilă, pentru ori ce creaţie: numai rupând din flacăra sufletului tău, să dai altora lumină. Şi profesoara dispărută, profesoară înainte de toate, aleasă între alese, a suferit din plin această tragedie; de o sensibilitate extremă orice contrarietate o impresiona, dar, în bunătatea ei nemărginită, surâdea blând în faţa adversităţilor, cu seninătatea sfâşietoare a resemnării.

† PROF. LELIA BUZENCHI
Fosta Directoare a Liceului „Domniţa Ileana" din Bălţi.

Destinul însă, îi rezerva o ultima încercare mai dureroasă decât suferinţele ei de mai înainte. Ţintuită locului de o ursită ce nu iartă, îşi presimţea moartea apropiată. Nu se împăca totuşi, cu acest gând şi căuta să-l înlăture, nu pentru ea, dar pentru copiii cari îi aşteptau mângâierea între zidurile pustii parcă acum, ale şcolii.

Ii rămăsese încă o nădejde: credinţa în Dumnezeu. Urmând dorinţei ei, în fiecare clasă fusese aprinsă candela la icoane. Şi pâlpâirile scăzute ale flacării fiinţe aminteau elevelor înfiorate că undeva, departe de ele, scumpa lor îndrumătoare se află între viaţă şi moarte, aproape de ţara de unde nu se mai întoarce nimeni.

Vestea stingerii ei fu ceva de necrezut. Abia atunci s'a văzut ce loc imens avusese în inima tuturor celor cari o cunoscuseră.

Şcoala românească din Basarabia îndură o pierdere ireparabilă. Unde se va mai găsi o a doua semănătoare de ideal, cu atâta azur în suflet şi în cuvânt? Dar gândurile ei vor trăi şi ceeace nu i-a fost hărăzit să desăvârşească, au datoria să ducă la sfârşit cei cari îi supravieţuesc, pentruca prin ceaţa lacrimilor să-i vadă înflorindu-i într'un zâmbet de fericire figura, încadrată astăzi în lumina celor veşnice.

Cuget Moldovenesc.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII IAŞI
02.141 6 OCT. 1934

NECROLOG

In ziua de 25 Februarie 1934 s'a stins din viaţă Profesoara Lelia Buzenchi, Directoarea Liceului de fete „Domniţa Ileana" din Bălţi.

In urma unei scurte suferinţi fizice a dispărut dintre noi o profesoară, care a fost mândria corpului didactic din Bălţi, lăsând pretutindeni regrete sincere între profesori, elevi, părinţi şi toate straturile societăţii bălţene, care au avut atingere cu şcoala secundară sau au cunoscut-o personal.

Dacă elevele din liceul de sub conducerea decedatei, au suferit o pierdere greu de înlocuit ca profesoară şi directoare, atât de conştiincioasă în a-şi face datoria de luminătoare şi educatoare a tinerelor fete de liceu, nu mai puţin simţim şi regretăm această dispariţie noi colegii de profesiune, căci am pierdut în persoana dispărutei o fiinţă de calităţi profesionale superioare, cu însuşiri sufleteşti ale se — astăzi atât de rare — şi care inspirau tuturora o stimă deosebită, un respect adânc nu pentru poziţia socială ce o ocupa, dar mai mult pentru frumuseţea caracterului său, ceeace îi atrăsese simpatii unanime.

Societatea naţională culturală „G. Enescu" din Bălţi deasemenea resimte profund pierderea prematură a nobilei profesoare, căci decedata făcea parte din Comitetul acesteia şi cu toate ocupaţiunile sale numeroase, întotdeauna găsea timp pentru a răspunde la chemările comitetului şi-i acorda sprijinul prin munca sa, prin experienţa sa ori prin bunul său sfat. Memoria decedatei va rămâne veşnică în mintea şi în inimile noastre şi va servi de exemplu pentru tinerii colegi, cari s'au consacrat nobilei şi înaltei carieri de luminători ai neamului pe meleagurile părăginite ale Basarabiei eliberate, pentru crearea României Mari şi consolidarea Ei într'o puternică unitate sufletească prin cultura naţională.

Marc Văluţă
Preşedintele Societăţii Culturale Naţionale „Gh. Enescu" Bălţi

In amintirea Prof. Lelia Buzenchi

Profesoara Lelia Buzenchi aparţine unei generaţii eroice. A fost o deschizătoare de drumuri pentru învăţământul naţional din Basarabia. Cu sacrificii de fiecare clipă a ştiut să impună slova românească, atunci când aceasta inspira multă neîncredere.

La câte serii de elevi nu le-a pus ea pentru întâia oară cartea românească în mână şi câte promoţii de învăţători n'au dus cu ei în cătunele lor umile scânteea dragostei de neam şi ţară, răpită din focul sacru al entuziastei lor îndrumătoare...

Pe unde a trecut, a semănat lumină.

Sălile Liceului „Ion Creangă" au ascultat deasemeni verbul înaripat şi cald al marelui ei suflet. Dar menirea ei de conducătoare o chema în altă parte: nu exista pe atunci în Bălţi decât un liceu particular de fete. Aici a crezut ea că poate clădi mai temeinic. Mulţumită ei, şcoala aceasta a progresat şi a ajuns la înflorirea unei adevărate instituţii de stat.

An după an şi-a dăruit flacăra elanului ei sufletelor tinere, venite să se adape dela izvoarele culturii.

Impunându-i-se un post de răspundere, a ezitat mult în modestia ce o caracteriza, până să accepte.

Ca directoare a ştiut să creeze o disciplină sufletească atât de utilă pregătirii pentru viaţă. Avea un tact şi o blândeţe, care dezarma şi elementele cele mai lipsite de mlădiere.

In 1933 obţinuse un loc pentru ridicarea unei clădiri demne de aşezământul în fruntea căruia sta.

Soarta potrivnică a vrut însă altfel: să nu aibă bucuria faptei ce o dorise atâta.

A fost răpită de moarte când nu-şi văzuse încă desăvârşirea operei la care lucra.

Dar calea luminoasă trasată de ea, va rămâne neştearsă în istoria învăţământului românesc din Basarabia.

N. Palamaru
Preşedintele Asociaţiei Profesorilor Secundari din Bălţi

O profesoară model

Simt o adâncă recunoştinţă şi gratitudine faţă de persoana defunctei profesoare Lelia Buzenchi. Am avut fericirea să-i fiu coleg la Liceul „Ion Creangă din Bălţi. In calitate de director al acestei şcoli secundare mă interesa foarte mult predarea limbii române devenită obiect principal de studiu, după unirea Basarabiei cu Patria mamă. Pe mulţi profesori de această specialitate i-am văzut la lucru, mi-am dat seama însă, că Lelia Buzenchi a fost una din puţinele profesoare, care a ştiut să atragă sufletele şi inimile elevilor basarabeni să înveţe limba maternă, nu de frică notelor şi pedepselor şcolare, ci din dragoste. Cu deosebită sârguinţă, clar şi expresiv explica ea elevilor şi cu deosebit tact şi prudenţă le asculta răspunsurile lor, corectând greşelele cu bunăvoinţă, fără ură şi mânie.

Dacă în prezent predarea limbei române în liceul nostru e la înălţime, apoi aceasta se datoreşte mult fundamentului bun, pus de Lelia Buzenchi. Bunul şi Dreptul Judecător Dumnezeu va răsplăti cu prisosinţă munca rodnică şi cinstită a defunctei şi va sălăşlui sufletul ei blând şi milos în corturile drepţilor.

Prof. Păr. Econom I. Bălteanu

PROFESOARA

Par'c'a fost ieri. Cu cât trece vremea, cu atât inima-mi sângerează mai dureros. Majestatea morții ne tulbură întregul edificiu al optimismului vieții. In fața ei, se deschide tot mai mare abisul etern și nepătruns al veșniciei, cu enigma dureroasă a sorții omenești. Marele mister devine din ce în ce mai crud, cuprinde sub aripele lui nevăzute tot ce închipuirea unei naturi a creat sublim; tot ce se desface de noroiu, se ridică fulgi, fulgi, dispărând clipă cu clipă, în acest mare și nepătruns neant, trecutul.

Cine-și poate da seama de câte taine a închis acest trecut, care mai dăunăzi a avut din nou prilej să ne tulbure amăgirea clipelor. Nu știu dacă suferă cineva mai mult de pe urma acestui uriaș, decât alcătuirea aceea a oamenilor, care în limba curentă a societății, o numim, școală.

Par'c'ar fi sortit așa de-o minte nemiloasă și vicleană să lovească tocmai acolo, unde sufletul tremură mai puternic de taina sfântă a unui ideal. Unele după altele mi se perindă în minte impresii fugare dintr'o candelă care s'a stins decurând, îngropând împreună cu lutul rece, atâta frământare, atâta simțire, atâta sbuciumare uriașă de a se desface de omenescul trecător și a-și crea o lume a înaltului, a subtilului, a esteticului absolut, cât a fost sădit de Marele Creator în mâna de țărână care-a fost profesoara Lelia Buzenchi.

Cine-a văzut-o pe catedră și a avut ocazia s'o asculte redând fragmente din lumea ei vizionară, prin mijlocul de înțelegere atât de puțin perfect, ce se numește *vorbă*, și n'a avut impresia că ea, profesoara, trăește continuu o lume a iluziilor, a unor patimi înalte ce se sbat mereu spre țeluri sublime? Cine n'a fost fermecat ca de basmul copilăriei de clipele fugare, trăite în lumea evocată de imaginația atât de bogată a „D-nei Buzenchi". E așa de legată profesoara de aceste două cuvinte „D-na Buzenchi" că nu pot să nu le întrebuințez și astăzi la gândul că n'aș putea să redau măcar un strop din viața profesoarei. „Mă dor expresiile atât de imperfecte și banale ale școlărimii" îmi spunea odată" și toată truda mea de educatoare e îndreptată exclusiv în lumea creată de cuvânt".

In adevăr, cui nu i-a făcut această impresie de profundă durere intimă, atunci când la un examen ori la o simplă recapitulare de lecție, eleva sau elevul n'a redat ideea sau imaginea prin expresia cea mai adequată: „Ei, drăguță, altă expresie mai puțin materială și banală, mai plină de avânt; ce, Dumnezeu nu puteți și voi să vă desfaceți o clipă de lumea materiei; și-așa vorba noastră omenească e atât de săracă în evocări de sublim".

Am avut prilej de multe ori să asist, fie la conferințe, ținute de „D-na Buzenchi" fie mai cu seamă la lecții de clasă, și acu de curând, în ultimul timp, la orele de schimb de limba română. Mărturisesc stingherit peste măsură, că în banca din urmă, cel mai entuziasmat și turburat în suflet, am fost eu, profesorul. Fiecare cuvânt aducea cu el o lume de imagini. Vorbea dela suflet la suflet. Intre ea și lumea elevelor se crea o unitate de simțire, ce se ridica clocotind înspre sferele înaltei inspirații. Nu exista ascultător transportat în o altă realitate, decât cea evocată de glasul profesoarei.

Aveam impresia că părându-i-se prea slab realizată prin cuvânt, lumea ideilor poetului, îi împrumuta din sufletul ei, bogăția unei haine strălucite și curate. Vraja vorbelor era întovărășită și de-o dinstincție rară, a ținutei, a gesturilor, a tremurului din priviri, a înviorării din față, ce trăda prin pielița străvezie și prin ușoara înroșire, viața palpilantă a unei realizări trăite aevea. Vorbea despre „Trubadurul lui Delavrancea". Cu o jenă vădită, mărturisea elevelor că lumea eroului e aproape de simțămintele ei. Nicăiri în literatura română, vorba n'a fost o mai puternică evocatoare de patimi și frământări ca la Delavrancea. „Vorba o vedeam cu ochii" remarcă ea după Trubadur. Și în adevăr dela exprimarea potolită și puțin melancolică, lua proporții cu aripi uriașe, tot mai uriașe, încât analiza tragediei unui destin urmărit de fatalitate al intelectualului suprasensibil, Trubadurul, storcea lacrimi în ochii multor eleve. Două lacrimi mici, fierbinți ca două patimi adânci, invizibile, dintr'un abis apăsat mereu de vecinica nerealizare a idealului exprimat prin vorbă, erau fărâmate ușor între genele profesoarei; care cu un gest măiestrit, știa să acopere tremurul glasului și umezirea privirilor.

Crescută la școala marelui maiestru al cuvântului și viziunii, Titu Maiorescu, era stăpânită mereu de acelaș chin al creației artistice supreme, veșnic nerealizate prin cuvânt și veșnic răscolitoare de idei și simțiri. Și în valul înșelător al unei asemenea lumi, a desconsiderat până la neglijență, materia, deșertăciunea vieții pământești, goana după mărirea zădarnică. A fost nevoie de intervenția energică a Ministerului Instrucției Publice pentru a o determina să ia conducerea școalei. Și nu cred c'a existat vr'odată o conducătoare de Școală de fete mai pătrunsă de menirea ei, ca „D-na Buzenchi". Tremura cu sguduiri nervoase, din întreaga ei fire, la cea mai mică nenorocire

întâmplată în lumea aceasta atât de variată și atât de capricioasă a elevelor. Le voia pe toate crescute în farmecul unui ideal, al realizării unei vieți superioare, „care singură, zicea ea, este capabilă să mângâie viul omenesc în restriște", vroia să le strecoare în inimă acel *imperativ categoric* al propriului *„eu"*, care în momentul oportun știe să zică „veto" în fața furtunilor pătimașe ale vieții trecătoare; vroia, cu un cuvânt, să le pregătească pentru acea morală superioară, care este singura și cea *mai tare religie a sufletului omenesc*, care-l apropie pe om de Dumnezeu.

In valul preocupărilor, eternul omenesc devenise pentru ea o singură și cea mai profundă problemă, enigmatică, pe care se străduia s'o pătrundă în marele și vastul ocean al vieții prezentului și trecutului și din cel creat de lumea cărților. Cartea pentru ea era viața sfântă în care e închisă taina adâncului omenesc. De aceea grija-i mare, ca profesoară de literatură, era preocuparea continuă de lectura cât mai bogată și aleasă. „Cartea singură, e în stare, îmi zicea ea, să întregească și să modeleze în bine ceea-ce noi neputincioșii educatori nu reușim să strecurăm în sufletul copilului". Știa astfel cu o dibăcie rară s'o facă pe elevă, să citească pe nesimțite, un complex întreg de probleme tratate în lit. rom. și dintre acestea nu lipsea opera lui Delavrancea. Volumul „Intre vis și viața" era biblia sfântă pentru a pune bazele vieții superioare, morale a copilului. Singură mărturisea, de multe ori, că „lumea acestui volum precum și a „Dumbrăvii minunate" a lui Sadoveanu, i-a încântat întotdeauna imaginația, reușind a o transpune în viața curată, neprihănită a copilăriei.

Am stat adesea de vorbă asupra literaturii noastre. Ii plăcea atât de mult scrisul de idei, profund, răscolitor de pasiuni înalte, de estetică și morală superioară și avea oroare de literatura modernistă prea realistă, care stăruește diabolic în patimi și cultivă sensualismul vulgar și feroce. „Ar trebui înlăturată cu toate mijloacele și cu orice sacrificii din lectura școlară". Și de câte ori n'am discutat împreună problema vieții și a morții după scriitorii români și după literatura poporană. In totdeauna avea aerul că se desface de moartea lutului propriu, mintea îi era frământată de omenirea cea mare și multă și anonimă, care se sbate, suferă și moare din veac în veac mai bolnavă și mai îndârâtnică după *materie și ideal*. Dar n'a întrezărit și nici n'a bănuit vr'odată, că moartea crudă, destinul acela stupid, ce ne pândește din umbră, o va secera atât de curând, mai curând decât ar fi fost în stare să și-l închipuiască. *Lutul* a fost mai tare decât *ifuzia*. Rămâi înmărmurit de graba cu care a distrus, tot ce înfrigurarea morții a creat în atâtea clipe de frământare. Moartea „D-nei Buzenchi" a lovit, a sângerat, a consternat mințile tuturor. La început de necrezut, imposibilă, uluitoare, și-a făcut tot mai mare și mai prăpăstios gol în sufletele noastre și a sfârșit prin cruda și sfâșietoarea realitate.

Pe *catafalcul durerii*, senină, zâmbitoare, disprețuind par'că o durere supraomenească fizică, care i-a oprit viața, a trecut pragul veșniciei în lumea sublimului pe care zădarnic s'a sbuciumat să-l ajungă și să-l realizeze în clipa suspendată și pieritoare „ce o clipă ține poate și din moartea ei se naște" după versurile atâi de dragi defunctei, a marelui Eminescu.

Intre făclii aprinse, cununi de flori, în haina roză, simbol al veșnicului tremur al scânteii divine din om, a trecut pe ultimul drum spre vagonul mortuar. Am plâns mult cu toată zădărnicia sforțărilor omenești. Frâna ce desparte pe Dumnezeul din noi de lutul rece, s'a frânt. Am plâns mai mult de sbuciumul neputincios al țărânei, ce i-a fost dat să cuprindă în ea atâta simțire, atâta curățenie neprihănită, atâta năzuință curată după ce e frumos și totuși pieritor și iarăș veșnic renăscător în lumea aceasta. Și au plâns-o mai cu seamă, elevele, dragile și neuitatele ei eleve, de care întreba și avea grijă până în ultimele clipe și cari i-au dat prilejul fericit de-atâtea ori, să-și creeze, să trăiască împreună, viața înaltă a esteticului, a visurilor, în cari s'au contopit suflet de profesoară și elevă. A plâns-o și soțul nemângâiat care o înțelegea în tot sbuciumul ei și care o viață întreagă a privit-o ca pe „copila răsfățată a ideilor și iluziilor" și-a plâns-o sfâșietor o mamă bătrână a cărei vorbe ne-a pătruns adânc și vehement întreaga ființă, că: „cinci copii a avut și pe toți i-a îngropat și că împreună cu cea mai dragă fiică, îi pleacă și ultima mângâiere a unei vieți chinuite zădarnic pe lumea păcatelor". Atâta a rămas din lutul trecător. La marginea mormântului, vuetul surd al bulgărilor de pământ a acoperit ultimele rămășițe.

Durerea însă a luat proporții uriașe, dezastruoase, când la ultima despărțire de ce-a fost lumea materială a „D-nei Buzenchi" au petrecut-o cu hohote, iubitele ei eleve, astăzi studente la Universitatea din Iași, cari împreună cu coroana de flori albe depuse pe mormânt, au îngropat sub glie și o parte din sufletul lor, creat de neuitata lor „profesoară".

Dar dacă „pământul s'a dus în pământ" și moartea a curmat firul prea scurt al vieții materiale, a rămas totuși veșnică și neștearsă din amintirea noastră, fărâma de ideal, de tendință către o viață superioară, morală și estetică către care vor tinde generațiile de eleve și care ca o flacără nestinsă va fi călăuza antemergătoare în drumul nostru scurt și spinos, într'o viață pieritoare.

Gh. N. Cârțu
Directorul Școlii Normale—Bălți

PROF. LELIA BUZENCHI

Comemorările aduc o mai dreaptă prețuire a oamenilor și faptelor.

In jocul actualității mintea e stăpânită de patimi și de idei ascunse. Timpul însă, acest mare maestru de simț al relativului, ajută la lămurirea proporțiilor juste, înlăturând negurile trecătoare și restabilind dincolo de vălul aparenței, lumina adevărului. Cu un deosebit cult evocăm marea figură a Leliei Buzenchi.

A fost distinsă și ca personalitate omenească și ca profesoară. Era o îmbinare fericită a unei reflexiuni profunde asupra împrejurărilor felurite și problemelor vieții omenești și a unei spontaneități în continuă izbucnire.

Model de corectitudine, finețe sufletească, delicatețe, blândețe și tact, Lelia Buzenchi știa să se transpuie în suflete, câștigând o mare autoritate bazată pe dragoste. Idealismul îi păstra sufletul tânăr și-i aprindea flacăra caldă a entuziasmului, care o îndemna la acțiuni de seamă ca să-și desăvârșească strălucitele ei calități înnăscute.

Toată viața a fost un om de muncă.

Extraordinar de modestă și nemulțumită de sine, se considera o veșnică elevă, căutând să se perfecționeze atât ca om cât și ca profesoară.

Viața ei simplă și curată, în concordanță cu lumea sufletului ei, rămâne o pildă pentru elevele care n'au avut norocul să le deschidă poarta școlii și binecuvântându-le cu sfaturi, să le îndrepteze spre orizonturile noui ale vieții.

Lumea ei era școala; deaceea ca profesoară a fost mare, căci făcea parte din categoria dascălilor înamorați de cariera lor, pe care viața nu-i mecanizează, ci le deschide cărări noui, aducând un ritm nou în orișice lecție și în orișice împrejurare, spre o altă lume, în afară și alături de contigențele imperfecte și tulburi ale timpului și locului.

Dacă viața se stinge ca o parte dintr'un întreg, ea e totuși o continuare, căci activitatea ei, exemplul ce l-a dat, sunt transmise de generațiile ce le-a format, în generațiile ce vin.

Desigur, moartea e sfârșitul natural al oricărei existențe omenești și ar trebui să ne împăcăm cu ideea ei. Când însă, firul vieții e tăiat în plină vitalitate și vigoare intelectuală, curmarea aceasta bruscă apare ca o cruzime, deși cum spune bătrânul cronicar „nu sunt vremurile sub om, ci bietul om sub vremi".

Iată de ce ne pare neînțeles, revoltătoarea lege a naturii care ne-a răpit din mijlocul nostru, această viață plină de activitate consacrată pentru a traduce în fapte, un înalt idealism.

Tatiana Găluşcă

Lacrimile.

Prof. Lelia Buzenchi.

Din a ochilor potire,
Pe umbre catifelate,
Trezite de o amintire,
Bobiți de rouă nesecate
Alunecă încet . . .
Cu lacrimi cristaline
Ce sting sfâșietor
Privirile senine
Și zâmbetele lor;
Cu lacrimi de durere,
Ce curg fără de vreie;
Cu inima sdrobită
Și flacără în piept,
Ființă mult iubită,
Zădarnic te aștept!
Curg lacrime de jale,
Curg lacrime de dor,
Dar nu știu totdeauna
Cum potoli furtuna
Speranțelor ce mor . .

Maria Seul

Prof. Lelia Buzenchi

— Note biografice —

Prof. Lelia Buzenchi, născută Pavlovici, a văzut lumina zilei la 1 Martie 1882, în orașul Slatina, capitala Jud. Olt. A primit o educație aleasă în familie, sub privegherea de aproape a mamei sale.

Liceul l-a absolvit în anul 1901, iar în 1907 își ia cu distincție la Universitatea din București, Licența în litere. A fost o elevă prețuită de a lui Maiorescu.

In 1908 intră în învățământul secundar și funcționează numai doi ani la Școala profesională din Slatina.

Căsătorită cu eminentul D-r Emilian Buzenchi, îl urmează după unirea cea mare în Basarabia, la Bălți.

Aici, în 1920 este numită profesoară la Liceul de băieți „Ion Creangă" (în acelaș timp funcționează și la Școala Normală de învățători) apoi, în 1923 la Liceul de fete „Domnița Ileana".

In 1931 este chemată de Ministerul Instrucției Publice, la direcția acestei școli, calitate ce o deține până în clipa când încetează din viață (25 Februarie 1934).

Activitatea ei a fost multilaterală: pe teren pedagogic, unde aducea un aport însemnat pe teren cultural (mai ales în cadrul Societății „Gh. Enescu") și pe teren național unde pusese tot sufletul ei de mare româncă.

Pentru aceasta inteligența ei vie și sentimentele ei înalte o făceau mai aptă decât toți.

Podoaba cea mai de seamă a sufletului ei i-a fost fermitatea de caracter, linia dreaptă, care a urmat-o totdeauna în viață și pentru care amintirea ei rămâne neștearsă.

C. M.

B U R S I E R U L

In dormitorul lung şi întunecat al internatului e linişte desăvârşită. Se aude numai, din când în când, câte o răsuflare mai greoaie, o tusă uşoară sau scârţâitul vreunui pat. Prin colţul unui geam gol pătrund razele lunii şi zugrăvesc o pată albă pe peretele opus. Pe coridor se aude în răstâmpuri, pasul greu şi rar al pedagogului de serviciu, care face inspecţie.

Intr'un pat de lângă fereastră, se mişcă mereu şi se frământă un copil, un elev nou, bursier în clasa I-a. E numai de o lună în internat şi în fiecare noapte se sbate în patul mare de fier, acoperit cu pătură vărgată. Nu poate să adoarmă. Lumina albă a lunii îl neliniştește. Dă să închidă ochii şi parcă îl urmăreşte dâra albă a razelor, care străbat prin colţul de geam şi-i duce gândul dincolo de zidurile groase şi mohorîte ale şcoalei. Ii joacă în fundul ochilor închişi cerul spuzit de stele din nopţile dela ţară, de acasă şi'n urechi îi cântă un ţărăit de greieri, un svon de noapte.

Se întoarce şi se sucește mereu în aşternutul care miroase a săpun, a spălat proaspăt. Rămâne dela o vreme cu ochii deschişi, pierduţi pe dâra luminoasă din colţul geamului. Dâra se subţie din ce în ce, până rămâne doar o rază, care se stânge şi ea, ca un clipit de gene. Liniştea din dormitor e tot mai adâncă. Somnul a cuprins cu temeiu pe toţi copiii.

Vasile Zamfir se ridică încetişor din pat şi priveşte pe geam. Prundişul din curtea şcoalei scânteează sub razele lunii, copacul din spre stradă întinde o umbră neagră, ca o pată de cerneală. Vasile deschide cu mişcări line geamul. Un aer proaspăt, o adiere plăcută mângâie faţa copilului, care înghite ca pe o băutură răcoritoare aerul proaspăt. Simte cum îi pătrunde în ochi, în păr, în suflet, în toată fiinţa lui boarea aromitoare a nopţii. Ii dă fiori şi gândul lui fuge departe, dincolo de dealurile ce se profilează ca o dungă negrie, la orizont. Un lătrat îndepărtat de câine se aude de undeva. Vasile tresare: i se pare lătratul câinelui lor deacasă, Corbici. Un sgomot depe coridor îl sperie. Inchide repede geamul şi se ascunde sub pătură.. Se căzneşte să adoarmă. In minte se amestecă nelămurite, icoane din viaţa lui deacasă, cu întâmplările zilelor din urmă, dela şcoală....

* * *

S'a pomenit într'o duminică dimineaţa, după biserică, astă vară în vacanţă, cu domnu învăţător, acasă la ei. Domnu s'a aşezat pe prispă, s'a şters de sudoare şi-a cerut dela mamă-sa un pahar de apă. Au stat de vorbă. Mamă-sa i-a spus toate nevoile ei: văduvă, cu 4 copii, dintre care Vasile era cel mare. Se bucura şi ea acuma că a scăpat de şcoală şi-o ajută la treburi, cu vitele, cu oamenii la câmp, mai are şi ea o nădejde în cineva.. ceilalţi copii mai mici sânt prinşi cu şcoala, pământ puţin, toate scumpe, nevoi multe. Domnu a adus întâi vorba pe departe despre Vasile că învaţă bine, că e tot aşa de deştept ca şi băiatul Rotarului, care acum urmează în şcoli mai înalte la oraş, că acela o să iasă avocat, doctor sau şi mai mult...

—N'ar fi rău, lele Ioană, să dai şi d-ta pe Vasile la şcoală, la oraş. O să ţi-l pregătesc eu vara asta, să se mai întărească la învăţătura şi o să capete o bursă...

Socotesc că ai face un păcat cu băiatul dacă nu l-ai da mai departe. O să mai stărui şi eu să-i dea şi haine.

Tu la ce şcoală ai vrea să te duci, Vasile ?

Copilul n'a zis nimic. Ţinea ochii în pământ şi gândul lui alerga rătăcit departe...

—Dă, domnule Invăţător, dacă vrea băiatul... Eu însă nu am de unde cheltui cu dânsul. Me mi-ar fi mai de folos acasă, că tare sânt singură şi necăjită.

—Uite, măi Vasile, eu cred că ar fi bine să urmezi la Seminar. Acuş trec 7 ani şi te vezi preot. Părintele nostru e bătrân, ca mâine se duce. E bine să avem preot pe unul din satul nostru. Ei, lele Ioană, când îi ajunge d-ta să fii mama preotului...

Din ziua aceea pe Vasile l-a cuprins neliniştea. Toată vara a trăit ca'ntr'un fel de ameţeală. La două zile, spre seară se ducea la şcoală, la domnul învăţător, de repeta materiile: făcea probleme, scria şi învăţa la gramatică. Invăţătorul îl încuraja:

—Ei, măi Vasile, când îi ajunge tu preot!...

Tot satul o să-ţi sărute mâna: tu ai şi voce frumoasă, eşti bun de preot.

Tot restul vremii ajuta mamei sale la treabă: la prăşit, la seceră, cu vitele. Avea grija boilor, pe care îi iubea, care-l ascultau ca nişte copii.

Noaptea îşi lua sumăieşul, se întovărăşea cu alţi copii şi se duceau la păscut boii în şes. Le cântau cristeii şi gângăniile de noapte, iar ei strânşi în jurul focului, în mijlocul şesului coceau porumb, spuneau basme, râdeau, povesteau. Apoi adormeau şi unul făcea de strajă, întorcea boii şi păzeau focul să nu se stângă. Intr'un târziu se culcau şi vitele şi pe întinsul şesului se auzea doar răsuflarea grea a boilor şi se vedea un fum subţire dintr'o movilă de cenuşă în jurul căreia, înveliţi şi ghemuiţi în sumăieşe dormeau duşi somnul copiilor, păzitorii...

Dimineaţa, umezi de roua de peste noapte porneau cu vitele spre casă.

Copiii din sat, tovarăşii lui de şcoală şi de jocuri îl invidiau, îl fericeau:

—Măi Vasile, ce fudul ai să fii tu în uniformă de seminar! Şi când îi ajunge popă, numai colaci şi colivă ai să mânânci.

—Ba, o să-mi sărutaţi mâna cu toţii şi-o să-mi faceţi zile de clacă. Am să vă dau la toţi să faceţi mătănii, în postul mare...

A venit şi ziua de examen. D-l învăţător l-a dus la târg şi l-a aşezat la gazdă, pe câteva zile, la coana Tinca, soacra învăţătorului. Mamă-sa i-a dat, ca pentru gazdă, doi pui, o traistă cu nuci şi câteva ouă. Dormea afară în cerdacul casei şi ziua ajuta la treburi...

Vede hărmălaia din curtea şcoalei în prima zi de examen. Lume multă: copii cu părinţii lor, elevi în uniformă, profesori, la vederea cărora toată lumea tace şi se dă în lături cu respect. Candidaţii la examen, mai toţi sânt cu părinţii lor, sau cu câte un elev mai mare.

A reuşit bursier, s'a văzut trecut pe listă Vasile Zamfir cu media 9. D-l Invăţător s'a bucurat şi l-a luat înapoi acasă, pe câteva zile, până se va deschide şcoala.

Cele câteva zile cât a stat acasă, Vasile a fost veşnic neliniştit. Se părea că se pregăteşte să plece undeva departe, de unde n'o să se mai întoarcă. Se ducea în fundul grădinii şi se aşeza sub nucul lui. Se uita lung la crengile dese, asculta foşnirea greoaie a frunzelor şi-şi zicea: „n'am să mai stau aici, n'am să-l mai văd!" Mângâia boii şi le vorbea încetişor: „Măi Dumane, măi, eu n'am să te mai văd de poimâine.

Să fii cuminte şi s'asculţi de Mitrea să nu-l împungi Şi tu Bourene, să... faci tot aşa! Netezea gâtul lung şi păros al boilor şi-şi alipea obrazul de botul lor umed şi călduţ. Boii cuminţi întindeau boturile, rumegau alene, îl priveau blând cu ochii lor duioşi şi parcă înţelegeau.

Când s'a întors la şcoală, l-a luat în primire un pedagog. S'a răstit la el: „dece-ai întârziat? Ar trebui să nu te mai primesc. Treci în clasă!" Vasile cu bucceluţa în mână a stat pe loc şi s'a uitat lung la el. Nu ştia unde e clasa, nu ştia unde să treacă. „Ce te uiţi ca un bou la mine? dece nu scoţi pălăria din cap?" L-a luat pe urmă un elev mai mare şi l-a dus în clasă, s'a pus într'o bancă în fund, cu bucceluţa lângă dânsul.

A urmat apoi tunsul, darea în primire a rufelor, aşezarea în bancă, la masă, în dormitor... Stătea la şir cu ceilalţi copii şi aştepta să-i vie şi lui rândul. A sunat clopotul de masă, a sunat de meditaţie, a sunat de intrare în clasă, apoi de ieşire şi-a sunat mereu, până la culcare. Şi nu era voie de umblat decât printr'o parte a curţii şi nu era voie de ieşit din bancă... Iar când a sunat de culcare nu era voie decât de culcare şi... repede. Se mai deprinsese: ştia pe unde să umble, cunoştea pe pedadogi şi pe elevii mai mari, purta mai uşor furculiţa şi mânca aproape toată porţia de mâncare ce i se dădea la masă.

Ieri a fost Duminică, după biserică, I s'a dat voie elevilor în oraş. Lui nu i-a dat drumul: n'are uniformă. A stat toată ziua aproape singur în pustietatea curţii şi a sălilor de recreaţie.

In dosul sufrageriei este o curte de serviciu. Pe lângă gardul dinspre stradă sânt aşezate stivele de lemne. E pustie şi curtea asta acum, în zi de sărbătoare. Vasile Zamfir şi-a luat Geografia să mai repete lecţia şi s'a aşezat la umbra unei stive de lemne. Din stradă vine un sgomot: trec căruţe, care, ţărani spre casă, cari vorbesc tare, se strigă pe nume, râd — Vasile se urcă pe stivă şi priveşte în stradă — In carul care vine, lui Vasile i se pare că zăreşte pe Ghiţă Irofte, din satul lui, vecinul şi prietenul lui de şcoală şi de jocuri. — „Da, el e, uite şi pe moş Ştefan — merge pe lângă boi, şi pe lelea Maranda şi pe Măriuca, sora lui Ghiţă" — Lui Vasile îi vine să sară peste gard, dar încremeneşte aşa, cu privirea ţintă la carul care vine, şi i se pare o veşnicie până să ajungă în dreptul lui.

— „Ghiţă!"

Ghiţă întoarse capul, se uită în toate părţile, se uită şi Mărnica şi lelea Naranda.

— Cine mă strigă?

— Eu Ghiţă, uite aici, la gard...

L-au văzut. Lelea Maranda îl arată lui Ghiţă şi Măriucăi. Râd cu toţii la dânsul. Moş Ştefan Irofte mâna boii înainte: se vede că el n'a auzit chemarea lui Vasile.

— Ghiţă, vin încoace o leacă. Ghiţă Irofte se dă jos din car repede, şi s'apropie de gard.

— Aici eşti Vasile?

— Aici Ghiţă...

Şi Ghiţă îi povesteşte lui Vasile, în fugă şi tot uitându-se după carul, care se depărtează, că au venit la târg să-şi cumpere de iarnă şi pentru nuntă, că se mărită Măriuca. Că au tocmit o sanie la un meşter bun în târg, că la culesul viei au avut horă cu lăutări, că sânt 2 nunţi pe Duminica cealaltă, că peste o săptămână două, după cum o fi vremea, or să aducă oile dela stână, că s'a făcut poame multe şi vin mult, c'or să fie şezători multe, că d. învăţător îi învaţă o *piesă*, că el tot mai merge la şcoală, la complimentar, şi învaţă rotăria.

— Da, mama ce face?

— Sănătoasă... Da i-o spus tatii, că vrea să-şi vândă boii, că n'are cine-i purta...

Ghiţă vorbeşte repede pe nerăsuflate, cu ochii după car:

— Să vezi, măi Vasile, ce cizme şi ce căciulă mi-a făcut tata de nunta leliţei Măriucăi. Să vezi, măi Vasile, ce perdea am făcut eu pentru oi! Să vezi, măi Vasile, ce frumos îi seara la noi, de când e logodită leliţa Măriuca: fete, flăcăi, clacă la lucru şi aduce tata şi pe Marin ţiganu, cu scripca! Să vezi, măi Vasile"... şi Ghiţă pleacă repegior cu capul întors şi cu ochii la Vasile: — Vezi, măi Vasile, poate vii de nuntă"...

Vasile Zamfir a înţepenit pe gard, cu privire pierdută în timpul domnului, după carul care se depărtează şi lasă în urma lui doar o dâră ca de fum, şi-o lacrimă în ochii copilului de pe gardul unui internat.

* * *

Sgomotul depe coridorul internatului s'a stâns... Vasile aţipeşte în vâltoarea gândurilor.

* * *

A doua zi seara, pe când toţi elevii Seminarului se ridicase în dormitoare, peste gardul din dosul sufrageriei, pe stiva de lemne, se strecoară o umbră. Ca o pisică lunecă uşor depe gard în stradă: abia s'aude zdupul căderii. In lumina albă a lunii pline, pe drumul ce duce spre satul lui, Vasile Zamfir se pune pe mers. In urma paşilor lui, se ridică un praf subţire, ce se pierde în adierea răcoroasă a nopţii de toamnă.

La Seminar, peste o săptămână, s'a declarat vacant un loc de bursier.

Const. Al. Holban

Intr'un Paşti, la Flămânzi...

Erau cireşii înfloriţi şi prin livezi străluceau, în lumina primăverii, ca nişte policandre aprinse. Sub smaltul cerului păsăruici urzeau sboruri vesele şi'n raiul satului cucul îşi anunţă numele, ca un stăpân. Răsuflări de pământ jilav se'mpleteau cu mirezme de pom înhorbotat şi cu parfumata adiere a ceirului înverzit. Sub cernerea de aur şoseaua părea de jăratec şi departe, deasupra Frumuşicei, jucau roiuri de scântei într'o orbitoare privelişte. Pe dealul Flămânzilor zarzării păreau sculptaţi în promoroacă. Codrul Tâncuşei fremăta creştetul proaspăt în valuri de mare sub cer limpezit. Din grădini, gunoaiele aprinse înălţau caere de tors.

In primăvara aceasta minunată Paştile sosiră cu belşug, voie bună şi inimă plină. Gospodinele erau bucuroase că le ieşise cozonacii frumoşi şi crescuţi „cât cuşma baciului Grosu" iar dumnealor gospodarii tresăreau ca'n tinereţe când trupul îi scormonit de neînţeleşi fiori.

Dela a doua înviere, dela biserica din deal a lui Tudoriţă Balş, oamenii ieşiră într'un amestec de straie nouă şi curate.

Tinerii în bondiţi înflorite, cu brumării pe mărgini, cu cizme cu douăzeci şi patru de creţuri şi cu pălării grele de hurmuz, tremurici şi păuni, gospodarii în saltamale verzi mergeau înaintea femeilor gătite'n rochii largi, încreţite, numai în cămeşi bătute'n flori, păşind mărunt cu botinele nalte, cu potcoave galbene. Ograda Curţii se umplu de oameni. La ciuşmea copiii împroşcau cu apa ce năvălea prin ţava ruginită, veselindu-se în clinchete de râs. Pe poarta Curţii, pe sub teii împrimăvăraţi, norodul cobora în lumina şi tămâierile zilei. La biserică la Storeşti clopotul cânta încă depărtărilor. In liniştea crescută din pământ şi coborîtă din înălţimi, s'auzea des:

— Hristos a'nviat!..

— Adevărat ca'nviat!..

Sub nucii părintelui Dragan hora se'nfrăţea cu tinereţea. După gard, Dudui cu ochi de mură şi viorele se bucurau de privelişte. Bătrânul Gheorghe Tincu mânuia încă apăsat arcuşul, în timp ce tovarăşul lui, Ion Fundu, trecut cu „cinstea", bondănea din cobză gros, cu mornăit de urs ghiontit de hadarag.

Alături, pe tăpşan, scrânciobul se'nvârtea morişcă. In

faţă, calfa striga din când în când: Hai la scaun de geaba, hai la scaun de geaba... Când scaunul se golea, un flecău prindea loc, cerceta cu ochii hora şi fetele adunate, spunea ceva calfei...

—Maria lui Gheorghe a lui Pavel a Lisavetei Cucului, striga calfa şi din cioatca tinereţei se desfăcea fata păşind ruşinoasă, strălucindu-i pieptul de şiraguri de mărgele. In balsamul după amiezii, tinereţea înflorea odată cu livezile şi toporaşii. Soarele aurea obrăzuri fragede şi trezea înmuguriri în toată suflarea.

Din lespedea copilăriei mele se desprind două amintiri legate de sărbătorirea Paştilor. La crâşma dela „Han" poposiră în săptămâna patimilor care cu poloboace grele venite din „jos" de unde numai domnu Samovin crâşmarul ştia. Iar în vinerea sacă domnu Samovin de trei ori s'a dus la Frumuşica şi-a adus câte-o căruţă de oale nouă. Şi'n zilele Paştilor vinul nu s'a vândut cu litrul sau cu oca, s'a vândut cu oala. Şi costa oala cu vin roş numai 15 bani. Şi-au băut Flămânzenii trei zile încheiate şi n'a rămas cămeşă nepătată şi n'a fost mână care, în lipsă de pahare, să nu ciocnească oală de oală.

Vasile Grumeza, înalt şi roş sfeclă, oprea scrânciobul, îşi chema o fină s'o dee să-i crească cânepa şi cu oala plină se suia'n scaun, fudul sub chimirul lui înflorit cu nasturi şi cătărămi. In opintirile scrânciobarilor mâna gospodarului tremura şi dacă era în cruce, siroaie roşii plouau pe cei de dedesubt. Dar ieftinătatea băuturii înveselise satul şi'nmormântase orice supărare. Când oalele se goleau, din urcuşul scrânciobului erau aruncate şi cu cât se'mputina vinul, scădea şi numărul oalelor. Iar la sfârşitul sărbătorilor domnu Samovin a coborît în pivniţă şi-a ciocnit în poloboace. Toate sunau a gol. Şi cum la spartul petrecerilor băutura se cere mai mult, crâşmarul îşi aminti că vinul are şi drojdie, iar din drojdie se poate face şi vin dacă nu chiverniseşti apa. Atunci a coborît domnu Samovin pentru a doua oară scările de piatră urmat de Toader Axinte. Şi Toader a desfundat un butoiu şi când a vârît mâna să cerce drojdia, a dat peste boţuri grele şi tari. Şi-a suflecat mânecile şi-a scos un boţ, apropiindu-se de fereastă să-l cerceteze.

—Ştii, domnule Samovin, c'aşa vin aş putea face şi eu?

—Cum asta, măi Todirică? se miră orândarul ca unul ce n'a văzut şi nu ştie nimic.

Cum îţi spun, coane-Samovine, după cum îţi spun şi vezi. Iaca iei nişte păpuşi de tutun de ceal prost, pui câteva căldări de drojdie, presori o ocă de cârmâz şi pe urmă umpli cu apă şi mesteci. Una ca asta încă n'am văzut! încercă să facă pe prostul crâşmarul. Toader Axinte râse mărunt, aruncând mahorca în poloboc.

—Şi pe urmă poţi să vinzi şi cu 10 bani oala, că eu le-aş vinde mai ieftin ca dumneavoastră, coane-Samovine. Crâşmarul, după ce s'a mai minunat o leacă, s'a gândit că numaidecât trebue pus un lacăt la gura lui Axinte.

—Măi Toderică, vrei tu să bei o săptămână'ntreagă, fără parale?

—Cum să nu vreu, Coane-Samovine, numai că nu vreu să mai beu vin.

—Să bei ce-i vrea, Toadere, numai un lucru îţi cer: nu ştii n'ai văzut.

—Am înţeles, Coane-Samovine, şi mai pricep c'are să trebuiască, în sicret, să cobor în pivniţă şi v'o zece cofe de apă..

A râs crâşmarul de hâtria lui Axinte, iar în ultima noapte de Pasti, Flămânzenii au putut să bee vin din fabricaţia lui Toader Axinte.

Asta-i o amintire. A doua se leagă de-o întâmplare minunată, cum nu se mai află.

Bădiţa Mitriţă Postelnicu, vechilul moşiei, zăcea de câteva săptămâni. L-au descântat babele, l-a „tras" mătuşa Catrina Ursu, i-a „legat" moaşa Nastasia junghiurile, un bărbier din Frumuşica i-a pus „sbanciuri", fără să i se poată găsi bolii leac. A fost chemat şi doctorul de plasă Iurum de la Botoşani. A venit într'o după amiază, s'a uitat la bolnav de departe, l-a'ntrebat cum îi mai merge şi i-a lăsat nişte prafuri pe care, cum a plecat, bădiţa Mitriţă le-a aruncat.

Aşa, îmbelşugata gospodărie a vechilului intrase în sărbători cu supărare'n casă. Şi'n toate trei zile, finii, perechi-perechi, au venit cu pască, au sărutat mâna bolnavului şi i-au dorit însănătoşire. Ţaţa Lenţa a deschis fereasta şi primăvara a năvălit în casa cu covoare, să'nzăpezească pereţii văruiţi proaspăt. Bolnavul s'a ridicat pe jumătate, sprijinit în clitul de perne, şi-a privit afară. Zarzării înspumaţi râdeau prin toate florile. Din sculul luminii beteala se nevedea pe jos în curcubee. Mirezme de câmp şi livezi veneau ca dintr'o cadelniţă dumnezeească. In răurusca dela geam câţiva stigleţi, trimişi parcă anume, fărămiţeau cântece ascuţite şi subţiri.

Vrăjiţi de basmul primăverii, nime n'a prins de veste când în faţa scărilor s'a oprit căruţa plină cu taraful de lăutari a vestitului Ursan dela Deleni. Ţaţa Lenţa se repezi să-i oprească, dar bolnavul făcu semn să intre.

—Coane Mitriţă, Hristos a'nviat şi la mulţi ani ziua de azi! începu Ursan, umplând casa cu înălţimea lui de munte.

—Iată cum îl găsiţi, începu să se tângue Ţaţa Lenţa, urmărind să taie avântul lăutarului.

—Am aflat duducă Lenţă că-i bolnav Conu-Mitriţă şi'nadins am venit să-l văd. Să nu mă opriţi să-i cânt un cântec. Eu am făcut odată o minune cu Conu Vasile Gheorghiu din Hârlău pe care l-am vindecat cu-n cântec. Poate Cel de sus m'a ajuta şi acuma..

—Apoi că nu te opreşte nime, Ursane, răspunse bolnavul, tot te-ai ostenit pân'aici, zî-i..

Ursan întoarse capul spre tovarăşi şi făcu un semn. Şi taraful începu o melodie fermecată, cu viers privighetoresc în viori, cu glas de mierlă în flaut, cu contrabasul gemând ca un bondar. Şi cântecul acela trist părea împletit cu adierile văzduhului, cu parfumul livezilor, cu răveneala brazdelor, cu taina primăverii..

Ursan a clipit şi taraful a'nţeles să'ndulcească melodia, ca un svon. Şi-a sprijinit bine ghitara pe burta scoasă în afară, s'a aplecat pe spate şi-a dat drumul unui cântec, atunci la modă:

Călugărul din vechiul schit
O zi la el am găzduit
Şi de-ale lumii mi-a vorbit.
Şi de-un amor şi de-un iubit.

Glasul lui Ursan avea duioşii de clopot la schit, iar ochii lui de viorele priveau, fascinat, bolnavul.

In ochii vechilului scânteiau lacrimi şi ochii celorlalţi dimprejur erau umezi. Şi minunea, pe care bătrânii n'au uitat-o nici astăzi, s'a'mplinit: Până sară bădiţa Mitriţă s'a primblat prin cerdac, iar pe Ursan l-a prins răsăritul lunii cântând în mijlocul ogrăzii, în faţa satului care s'adunase la poartă.

Minunea asta s'a'ntâmplat pe vremea tinereţii mamei. Atunci, sub nucul părintelui Dragan, se juca la horă: Brâul, rusasca, polcuţa, hârlăuanca... Iar la petrecerile boiereşti cucoanele fierbeau de neastâmpăr când începeau, vestitele tarafuri a lui Ursan din Deleni, a lui Stângaciu de la Suliţă şi-a lui Paraschiv de la Botoşani, să cânte: Cadrilul, mazurca sau polca pe furate...

D. Iov.

V E R S U R I

Biblioteca Universitară Iași

De ce nu vrei?

De ce nu vrei, de ce nu vrei
Să mai asculți iubirea mea,
Să mai privești în ochii mei
Cum dorul scapără scântei..
Și dacă spui că nu ești rea
De ce nu vrei?

De ce nu vrei ca alte dăți,
Ca duși de vrăji și amăgiri
Să reclădim ce am visat,
Să retrăim c'un sărutat
Povestea veșnicei iubiri
Ca și-altădat?

Tu însă, azi nu mai poți vrea
Iubirea mea s'o mai asculți.
O! nu ești tu, ci lumea-i rea,
Căci lumea te-a luat cu ea
Și când cazi pradă celor mulți,
Nu mai poți vrea!

Lui Eros

O! Idol al iubirii, de visuri și de oase,
O! zeu fatal și bărbar în care credem noi,
Ce din visarea noastră adesea fac noroiu
Și din sărutul nostru faci crime monstruoase,

Ridici palate mândre'n conture-armonioase,
Ca'n hohot de gheenă să le dărâmi apoi...
Și când cu gh'ara-ți crudă de toate ne despoi,
Tu ne clădești iar alte, mai mândre, mai frumoase.

Dar vine ziua-aceea când ale noastre vise
Nu pot să se înalțe din negrele abise
Unde nesocotința-ți pe veci le-a aruncat

Pe lumea-ți în ruine, de vânturi pustiită,
Tu stai să-i cânți povestea, deapururi ne'mpăcat:
Vântelniță ce plânge pe-o casă părăsită...

Elogiul uitării

Când viața ne apare ca pe sfârșite balul:
Cu lumânări trecute, cu liniști funerare,
Cu flori strivite'n treacăt sub pași de nepăsare
Și fețe descompuse ce-ți amintesc spitalul,

Atunci chemăm o clipă, a golului uitare
Ca între noi și lume să-și desfășoare valul;
Spre tine să-și îndrepte ispititor idealul
Cum la liman te poartă lumini de far bizare.

Regină de iluzii, trecutului dă viață
De veștedă fantomă pășind în nebuloză,
Și vremi care vor curge, ea le îmbracă'n ceață

Nădejdea'nviorând-o cu-a lor apoteoză...
Apoi toate se'ncurcă și fug din loc în loc
Și râdem trist la toate cum plânge-un ventriloc

Iorgu DelaCozia

Ploaia vieții

Ce strigăt surd, ce plâns stingher
Oprește la răscruci de drum?
Ce umbră singură'n ungher
Plutește printre nori de fum,
Cu brațele trăgând la sân
Țărâna lutului bătrân?

Din nouri grei în picuri mari,
In picuri albi, în picuri reci,
Ca veacurile cu pași rari
Trecând pe ai anilor poteci,
Se lasă ploaia tremurând
Din toamna cerului, plângând.

In fundul sufletului gem
Durerile ce n'au venit,
Pustiurile strânse ghem
Pe trupul slut și gârbovit,
Ce-așteaptă cântec de hârleț
La cap de asfințit drumeț.

Ce glas păgân, ce svon s'aude
Din largurile vremii sure?
Ce ochi de mort, ce brațe ude,
Ce urlet vajnic de pădure,
Te strigă greu, te strigă lung,
Când streșinile plâng prelung?

La capăt de hotar străvechiu,
Cu visurile stau la sfat.
Al vieții clopot în urechi
Imi țâuie îndurerat,
Ca sunet stins, cu sunet rar,
Că nu mai are clopotar.

Și cade ploaia, cade greu!
Salcâmii tremură la poartă,
Și'n calea sufletului meu
Pe stârvul năzuinții moartă,
Oftează soarele de ieri,
Pe-ai anilor pustii poveri.

Ce vuet lung, ce aripi grele
Foșnesc târziu lângă ferestre?
Ce mâni de mort după perdele
Țin caii sorții de căpestre,
Lovind în ei cu bici de foc
S'ajungă iute la soroc?

Pe strune trudnice de vânt
Ingână ploaia o poveste.
Pământ am fost și sânt pământ,
Un vis am fost și vis nu este—
Și cântecul s'a irosit
Sub cerul toamnei părăsit.

Prin ploaia vremii dau din mâni
Să ies la vad; dar mai adânc
M'afund în bezne de fântâni
Și depe-al zilelor oblânc,
Privesc cum visurile mor,
Pe cerul vieții plângător!

A. G. Delafântânele

L I C Ă R I R I*)

PRECUVÂNTARE

Nelămuritul cânt al vieții mele,
Desvăluit acuma pentru oameni,
Te las pe drum fiorul să ți-l sameni,
In sborul tău spre veșnicele stele.

Și dacă uneori cu plânsul te aseamăn,
Tu nu arunci blesteme soartei rele,
Nici lacrima dorințelor rebele
Avânt nu-și ia spre cerul fără seamăn.

In cântul meu am risipit surîsul
Ce-l port pe buze plin de ironie,
Și mi-am ascuns înceata agonie.

De-mi este dat să văd în faptă, visul
Sau mă așteaptă la sfârșit abisul,
Tot clară va suna suprema-mi melodie.

Cântec de demult

Ades tăcerea-mi spune basme
Cu dulci și tainice fantasme,
Și sunt tăceri care mă dor
Când mă ating cu-aripa lor...

Zefir venea, de mângâiere.
Un svon de harfă legănat,
Desprins d n sborul altor sfere,
Cu sunet de cristal curat.

Învăluit în duioșie,
Intrevedeam prin vraja lui
Tot ce visam și veșnicie
Părea să fie tot ce nu-i.

Porneam înspre ținutu'n care
Se'mbină'n foc de ideal
A sufletului tremurare
Cu fulgerarea unui val,

Când svonul se sfârși'n furtună...
De-atuncea stau și tot ascult...
Dar din tăcere nu mai sună
Doritul cântec de demult.

Unui bard de odinioară

Răpit de-a versului măsură,
Ți-ai risipit câte-o frântură
Din suflet simplu de copil.

Și ți-ai slăvit doar bucuria,
Trecând ades peste urgia
Indureratului exil.

Tumultoasa vremi gloată
De patimi grele răsculată,
Demulteori te-a biciuit,
Căci pentru slava înălțimii
Tu n'ai făcut pe plac mulțimii
Și nu te-ai umilit.

Dormi în răgaz de-acum poete...
Nu-i timp de ode ori sonete;
Azi pentru tine-i prea târziu.

Printre ruine de altare,
Melodioasa ta cântare
Își sfarmă freamătul ei viu..

Sclipiri în întuneric

Cu năluciri ce viața mi-o petrec,
Amarul mi se-arată mult mai greu.
Trec zile după zile... anii trec
Și sunt sătul de-a mai spera mereu,

Decâteori pierdut m'am întrebat
In urma dureroaselor căderi,
Aceleași culmi mai am de ridicat?
Același drum ce l-am făcut și ieri?

Cum? Niciodată nu ne este scris
Să rămânem mereu pe înălțimi,
Privind albastrul zărilor de vis
Spre care năzuim din adâncimi?

Azi iar pornesc. In sufletu-mi pustiu
S'a stins orice scântee de avânt;
Imi pare lumea un imens sicriu:
Mă chiamă vocea negrului pământ...

II

Așa de mult în loc am stat
Cuprins de neclintirea gliei,
Că m'a pătruns pacea veciei,
Iar ochiul mi s'a'ntunecat...

Dar m'a trezit înfrigurarea
Preludiilor depărtării
In ritmul viu ce-l cântă zarea,
Dând aripi de senin, visării.

Orice schimbare de decor,
De sgura morții mă desparte...
Pleca-voi mâne mai departe
Cu norul pururi călător...

Mă voi sui pe culmi de munte,
Din nou prin neguri mă voi pierde
Spre marea azurie-verde,
Pe unde gându-și face punte.

Voi fi iar tânăr, renăscut,
Când va sufla prin plete-agale,
Voiosul vânt ce-aduce pale
De orizont necunoscut...

Petru Stati

*) Din volumul cu același titlu, aflat sub tipar.

Suflet de copil

In vale, ca la trei obraţe de stejarul „Nuţului“, dai de fântâna „lu Oluc“ izvorul cu apa fermecată de murmurul valurilor şi cântecul paserilor. Dintr'acolo venea glasul. La început slab, unduios, întrerupt de tăceri, apoi tot mai năvalnic şi pătrunzător printr'un viers dureros de jale:

„La fântâna lui Ion,
Toate „pasările“ dorm,
Numai una n'are somn:...“ Apoi din nou:
„Numai una n'are somn
Şi sboară din pom în pom
Şi strigă „Ion! Ion!“
Dă-mi o perină să dorm“ etc.

Minte de copil. Cum „strigă“ paserea? Par'că el n'a văzut paseri? Ele cântă, dupăcum cântă şi paserea lui. Dar, dacă o fi a lui, păsărica despre care spune cântecul? El ştie bine că ele sunt două. Sboară una după alta. Şi nu i s'a întâmplat s'o vadă numai pe una. A! dar noaptea? Noaptea totdeauna, dorm. Şi apoi îl cunosc pe el că-l chiamă „Ionică“ nu „Ion“. Ion îi zice numai „Domnul“ dintr'a'ntâia, şi el nu-l poate suferi. De ce nu-i zice „Ionică“, cum îi zic ai lui?

Cântecul stăruie mereu şi mai apăsat când îi strigă numele. Se uită speriat la oiţe. Pasc, grăbite şi necăjite ca'ntotdeauna. Se lasă pe furiş, urcă'n vârful dumbrăvii şi în marginea pădurii, care aşterne la poalele dealului până „hăt“ în părâul cel mare, se opreşte. Se uită speriat în toate părţile, cu doi ochişori ca două boabe de mură coaptă şi strălucitoare. In tăcerea sfântă ar vrea s'asculte taina pământului şi-a fagilor. Liniştea i-atât de-adâncă şi multă, încât îi cuprinde întreaga fire; începe întâi cu o înfiorare interioară, care din ce în ce mai accentuată i se ridică prin piept în sus spre vinele gâtului, ce i se sbat puternic, şi clocotitoare se urcă spre tâmple.

Un val de sânge îi cuprinde toată faţa. Işi revine la sgomotul sec al unei uscături strivite sub picior.

Cântecul! A început din nou, dar la mari depărtări; se tânguie din ce mai rar, şi apoi abia se mai aude ca o slabă îngânare a frunzelor. Cine-o fi? Ca la zece paşi în vale, e stejarul bătrân deasupra izvorului „lu Oluc“. Sus în vârf, e cuibul paserilor. Coboară încet pe covorul de frunze uscate. E lângă stejar. De jos, peste pietricele, se asvârl la vale, valuri gureşe de apă cristalină.

„Şu, Şu, Şu! Şu, Şu, Şu“...?... E „berbecica“.

A! uite şi „berbecelul“ „Şu, Şu, Şu! Şu, Şu, Şu“, parcă-i spun de sănătate. „Şuietele“ se înteţesc furtunoase, ameninţătoare. Copilul, zorit par'că de un glas, se urcă „de-a aburcatele“; apoi creangă după creangă, până'n vârf la scorbura cuibului. E acelaş de dăunăzi. Are ouţe mici şi pestriţe.

„Unu, două, trei, patru“!.

Ce fericit e... O să spună la toţi băieţii, în ziua de Paşti, la clopote, că are un cuibuşor cu patru ouţe în „margine“, dar numai el şi Dumnezeu ştiu unde se ascunde.

De sus, din vârf, stăpâneşte zările. Trei sate pe lângă al lui, se văd împrăştiate pe coaste, cu drumuri albe ca nişte făşii de pânză lungi şi argintii. Acelaş fior de nelinişte. E atât de bine aci sus, în lumea paserilor!

Câte văd şi câte ştiu numai ele! Nu se poate să plângă paserile. Pe ele nu le doare nimic şi trăiesc veşnic.

Atunci de ce plânge cântecul? Nu-i paserea lui acea din cântec.

O ia tacticos în spre pământ. I se pare că devine din ce în ce mai greoiu şi urît, cu cât se apropie de pământ.

— Peste trei zile sunt „Paştele“, ah ce fericire! O simte cum îi mângâie auzul, fruntea mâinile, întreg corpul.

Oare „ele“ ştiu că vin Paştile? Din marginea pădurii s'aude: „Ţi-ţi-vară, ţi-ţi-vară.“ E pitigoiul. I-a adus aminte de flori, de „pipigioi“ cu clopoţeii lor roşii, albaştri şi alburii. O să aducă şi acasă, să-i pună în pahar, apoi să dea şi vitelor în iesle să ştie şi ele de Paşti. Şi are el înc'o taină mare, o noutate pentru păsărele, de Paşti, pe care n'o spune nimănui.

Soarele se duce să se culce. Mâine e Vinerea Patimilor. Domnul i-a chemat la biserică. Oiţele, sătule, l-aşteaptă culcate lâng'un hat înalt, rumegând şi clipind filozofic din ochii adânci şi liniştiţi. Porneşte spre sat. E atât de dulce înserarea şi clopotele sună atât de adânc, de cântă văile până departe în dumbravă. „Oare paserile le-aud?“ Taina sufletului îi stăpâneşte întreaga simţire...

...Cu bondiţă nouă, tuns frumuşel, cu opincuţe galbene şi sumăieş cu fir, prietenul paserilor şi al florilor se petrece pe sub „aer“ cu luminiţa galbenă aprinsă într'o mână şi cu un smoc de „pipigioi“ în alta. S'au cetit cele douăsprezece evanghelii şi de douăsprezece ori a îngenunchiat norodul în faţa altarului. Liniştea e măreaţă, sufletul devine mai bun, lasă toate grijile şi întreg se umple de harul Domnului. Simte şi el cum pluteşte Duhul Sfânt în chipul porumbelului alb spre turnul înalt al bisericii cu cer albastru şi cu steluţe argintii.

Ca din depărtări mari, glasul adânc al

preotului, citeşte patimile Mântuitorului: „Şi-a intrat Iisus în grădina Ghetsemani şi s'a rugat singur, şi era schimbat la înfăţişare de durere şi cu privirea la cer a exclamat:

„Părinte, Părinte, treacă dela mine paharul acesta, însă nu precum voesc eu, ci precum voeşti Tu".

Sufletele se cutremură, plâng şi suferă marea suferinţă a omenirii alături de Dumnezeu Iisus.

Durere mare şi mulţi lacrămează, lacrămează şi el, Ionică, de durere şi revoltă în faţa nelegiuirii cărturarilor şi a fariseilor şi a celor ce-au urmat: „S'au apropiat de El la ieşirea din grădină ostaşii de pază şi erau conduşi de Iuda, unul din „învăţăcei", carele sărutându-l pe Iisus l-a trădat, zicând: „Bucură-te Invăţătorule". Şi astfel l-au prins"...

...Seara Invierii. Aripele nopţii se lasă grele ca de plumb. Cerne încetişor o ploaie mărunţică. Ionică ştie că de Inviere se deschide cerul. El nu l-a văzut, căci în fiecare an, ba adormea până la miezul nopţii, ba nu ştiau ai săi să-i spună când e momentul potrivit. Dar acum speră c'o să-l vadă şi pe Iisus cu îngerii şi pe Dumnezeu Tatăl, cel cu barba albă şi frumoasă din mijlocul Iconostasului, căruia îi iese nişte triunghiuri ascuţite din urechi.

E gata de plecare. Se ţine de poala sumanului tatălui său şi intră sfios în biserică. Tot norodul e adunat în casa Domnului. Mii de luminiţe îşi tremură văpaia credinţei, spre ceruri. Procesia înconjoară biserica în cântări. De trei ori s'au oprit la uşa de intrare şi s'a deschis mormântul şi cu alaiu şi fericire în suflete, cu toţii au strigat: „Hristos a înviat"! şi au răspuns solemn şi cu toată tăria convingerii: „Cu adevărat că a înviat".

„Eu am văzut cerul deschis şi pe Dumnezeu cu îngerii lui", şopti Ionică băieţelului cu ochii mici şi faţa lunguiaţă, de lângă dânsul...

...Se prăvale văzduhul de dangăt de clopote. Dar cine din sat nu le cunoaşte pe toate după sunet, pentru fiecare biserică din satele vecine!

Soare mult şi căldură în valuri tremurătoare. Grupuri de băieţi şi fete se'ndreaptă către pădure. Ionică o ia pe cărarea din „Brădăţel", urmat de alţi trei prieteni ca s'ajungă cât mai repede, la izvorul „lu Oluc" să-şi audă cântecul „berbecelului":

Din două sărituri a şi fost pe primele crengi ale stejarului. Tacticos, după fiecare creangă, şoptindu-le celor de jos să se liniştească, ajunge'n vârf. Când colo, nu-i vine să-şi creadă ochilor: în marginea scorburii, un şoarece mare cu capul înspre ieşire, mort, cu ochii deschişi ca două mărgele de ac cu gămălie. Din lăuntrul cuibului ieşeau câteva şuviţe de lână albă. Privi mai deaproape, dar în acelaş timp se auzi un sâsâit: „Chiii-ii chiii-ii şi doi ochi sticloşi dintr'un cap rotund cu două urechi mici îl ameninţară de moarte. „Huhurezul", strigă copilul înspăimântat şi desperat totodată, scăpând cele două ouţe roşii, ce le grijise pentru „berbecei"...

...Tiptil, tiptil, un grup de copilaşi, în cămăşi albe, cu smocuri de „clopoţei" în mână şi cu feţele îndurerate, se întorceau spre sat, chemaţi îndărăt de glasul duios al clopotelor. Era prima desamăgire, produsă de însăşi mama natură în ziua marei şi mult aşteptatei Invieri a Fiului Omului.

De departe, din afundurile pădurilor tainice, s'amesteca subţire cu vuietul prelung al clopotelor, plânsul unui glas de pasere îndurerată „Şu, Şu, Şu! Şu, Şu, Şu, care-şi spunea deziluzia unei bucurii sfărâmate.

Doi ochişori, scăldaţi în lacrămi, priveau zădarnic înspre adâncurile pădurii de unde venea tânguire de pasere şi glasul dulce al clopotelor din satele vecine, îngânând armonios şi sfânt: „Hristos o'nvet, Hristos o'nvet... „Devărat c'onvet... Devărat c'onvet"...

G. C. Bălăceanu

DELA ASOC. PROF. SECUNDARI – BĂLŢI

Asociaţia Profesorilor secundari din Bălţi a comemorat în adunarea plenară ţinută în ziua de 20 Martie 1934, sub preşedinţia D-lui Prof. N. Palamaru, pe Prof. Lelia Buzenchi, fostă Directoare a Lic. „Domniţa Ileana". Au rostit cuvinte de elogiere, evocând memoria ilustrei dispărute, D-nii: Preşedinte Palamaru, P. Stati şi Gh. Cârţu.

COLABORATORII ACESTUI NUMĂR:

Const. Al. Holban, Păr. Ion Bălteanu, Gh. N. Cârţu, Iorgu DelaCozia, A. G. Delafântânele, Tatiana Găluşcă, D Iov, N. Palamaru, Maria Seul, Marc Văluţă, Petru Stati, etc.

D-lui .....

Str. .....

Comuna (Oficiul) .....

Judeţul .....

Tip. S. GRIGORIEV, Bălţi str. Reg. Carol, 245

Biblioteca Universităţii Iaşi